

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita, Et Gestis S. Francisci Xaverii È Societate Iesv Indiarvm Apostoli Libri Qvatvor

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1666

63. Prædicatio Xau.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10854

anctus, & inuiolabilis: vias præterea discursu hominū frequentes, & portū aditus, & colles prospicuos, & vacua littora cōsecrabat, munitabatque crucibus quas præteruehentes nauatā salutarent, & piam aliquam ex iis susceperent cogitationem: porro quas dixi ædes sacræ, haud semper in paupere ac rudi natalis sui iacebant egestate; aucta numero, & religione fidelium pietas, reformabat illas, & decorabat identidem, & æmulo ambitu certabant populi, cuiusnam sacra ædes maximè splenderet, eamque curam à communitatum Rectoribus exigebant. Vt eumque nihilominus, vrbane an rustice vestirentur, par vbiq̃ue illas & eadem Christianorum fides & pietas, magnifice ornabat. Illic quotidie adesse, statas horas precando, canendo, repetendis fidei dogmatis obire: illic angustis priuatis & publicis, diuinam opem implorare; illic suos ægrotos deponere, vnde sapias redibant sani, eratque id ad cō peruagatum, vt venerentur illas etiam ethnici, & hōc propensius quòd ex iis vnus fidei odio, & communitatis probro, violatam eius Ecclesiam, pauendi exempli interitu luit: Neque illic solum ædificabat templa S. Pater vbi nouam fundaret Christianitatem, sed quamcumque applicuisset insulam, aut portum, extemporaneum in tractu littoris extruebat templum, vel de ramalibus, & cortinis; vel de nauis ipsius velo, palis aut arboribus quatuor, in modum tentorij explicato, quod nauas, vectores, mercatores caperet ad sacra obetunda, audiendumque Dei verbum.

In cuius dispensatione, altera verlabatur caritatis eius exquisita industria, sibi enim statuto in dicendi regulam auditore, vt in vicis aut vrbibus; Christianis veteribus aut nouis concionabatur; ita se illorum attemperabat conditionibus, vbiq̃ue tamen & apud omnes Deum spirans, & ignem quo æstiuabat interius, vultu prodens. Fuit cum tot millibus Indorum obsideretur ad audiendum vt cogeretur arbores habere propulcitis, quo videri ab omnibus, & audiri posset: felicitatem beatorum, & damnatorum æternos cruciatus (quod vnum ferme tractabat argumentum) representabat imaginibus tam viuīs, vt cum desisset, concurrerent ad eum Barbari cum fletu, stringerentque amplexibus, vociferantes, magnum esse, ac verum Christianorum Deum, imo & conciones identidem, ipso quoque hortante, interpellarent contestatione, qua sublatis, & in cruce ad pectus reductis brachiis, affirmabant se Christo credere, execrabantur idolatriam, & idola, spondebant se vitæ potius sermone vt consuesse, iis quos alloqueretur accommodo; rudi, barbaro, pedestri, culto, prout esset auditor qui adstabat, sic vt mancipia & indigenas docens, qui ex vsu cum Lusitanis perpetuo, illorum vocabula in natiuam linguam ineptè, ac perperam derorquent, easdem cum ipsis vsurparet voces, eodemque efferret sono, tum vt perciperetur ab iis cōtius, tum vt iis esset velut vnus ex iis acceptior, quod ei tam bellè ex animi sententia processit, vt vsque ab Iaponia socios in India moneret, diuersitati auditorum sermonem quoque variè aptarent. Pridem vero edoctus

63

Prædicatio

Xau.

edoctus verbis Dei sementem nunquam ab se mitti euanidam, sed semper aliquo excipi, boni cordis, & optimi solo: nullum opportune importune labi tempus sinebat eius faciendæ; in nauibus ad malum; in urbibus, ad forum; in vicis ad compita, vbicumque vidisset otiosam coronam, insinuabat sese, sua illa iucunda, & miti comitate, interrogatosque *qui sunt hi sermones quos conferis ad inuicem?* ex caducis quæ tractarent, & triuialibus, ad salutaria & diuina tollebat; in illis denique veritatis Euangelicæ æternis fundamentis tantum reponebat, vt perfectionem in Sinas suam crederet fructuosam, (tamen quod illi omnes occinebant,) primo statim appullu coniciendus esset in vincula: versabat iam animo, Socios carceris, de Christo dicentem habiturum se illic auditores; eorum aliquem, iure, aut casu inde lapsum, vulgaturum facile quæ audisset noua; accursuros ad ea audientia, & exploranda literatos, pruritu nimirum curiosissimo quo laborant religionum externarum, eoque præcipue tempore, quo summus Imperator, indagatores sectarum varianum quaqua versum misisset, per hos tandem fortassis agnitionem veri Dei, Pachinensem aulam, Regique aures subituram. Sic ille futura digerebat. Verum de ratione prædicandi, cui illigatus est quotidiana quoque vitæ ordo mirabilis, recitandum est testimonium Ioannis Arriagæ, qui cum illo Goam ex Lusitania nauigauit; vixit cum eodem Meliapore & Malacca, amicus in paucis, vtque se nominat, familiaris eius discipulus, [hæc, inquit, serie labores suos frugiferos P. Xaverius in Comorino promontorio contexebat. Expletis sub lucem canonicis præcibus, iubebat vnum ex pueris crucem sibi præferre; percurrerebat cum eo vicos, requiritans, æquis vbiuis illic infans sacro Baptismate, æquis confessione lustrandus ægrotus, & cui mortuo parentandum? vbi quid istorum occurrisset, sursum manus, & oculos tollens, magna voce, ac velut concionabundas, fidei Symbolum, & decalogi præcepta recitabat, coactoque ad vocem populo tingebat, aures dabat confitentibus, ægrotis, & iis alleuandis Euangelium legebat; denique mortuos efferebat, inuabatque illos apud Deum precatione benè longa, erat hic ipsi ad vsque meridiem rerum ordo; inter quas vnus ex eius discipulis aliquis collectos pueros sacris imbuebat rudimentis; quos ille ex publico festus, iterato labore examinabat de penso discendi, quid quisque in eo profecisset: post hæc tantisper interqui escere hoc est recipere halitum orando, tum refecto modicè corpore, personam illico mutare & iudex effectus controuersiarum, litigantes inter se amica pacè componere; sub serum diei, primisque sub inde tenebris, incolarum captare circulos, & in eum qui esset frequentior sese immittere, verbaque ad illos improuisus de Deo facere, si quem autem è suis neophytis vexaret Lusitanus, aut ethnicus defensor vehemens obstare vexantibus, & ab neophytorum libertate, bonisque iniuriam propulsare: festis diebus populum vniuersum in templum vocare, aut si veterent templi angustia, sub capax ramale, vbi ex edito ad eos concionabatur, & Malabarico illorum sermone mysteria fidei exponeret;

Exculto

Exculto his studiis oppido, pergebat ad aliud; pedes semper, plerumque nudipes; nec si quando perpeffionibus, vel immodica fatigatione agrotallet, aliam volebat medicinam præter libri alicuius pij lectionem.]

Huc usque Ariaga, fuit alia eius solertia, ut quò voce nequibat, stylo pertingeret; ubi per se, absens concionari non poterat, id per alios præstaret. Eam in rem multas elucubrauit Institutiones Christianæ fidei, ac vitæ; breuius, fufius, pro conditione vel nouitiorum vel prouectiorum, sua quamque regionis erudiendæ lingua, easque magistris quos sibi substituisset in cura populi tradidit: eæ per hebdomadam sæpius, tamdiu publicè legebantur, dum iterandi crebritate, hærent audientibus, tenerentque illarum nunquam obliterandam memoriam: in iis pueri discabant legere, quibus ad hoc ipsum, opusculum edidit lingua Indorum maxime vulgari. Earum aliqua institutionum præsertim vna copiosius diffusa, complectebatur decem capitibus, ab Adami lapsu, ad Apostolorum prædicationem, quæ essent memoratu dignissima, interiectis ad mores egregiis documentis, hanc ut Indis illis agrestibus veniret gratior, & facilius disceretur, rithmis condiderat poëticis, quo factum ut ab iis deinceps cum voluptate cantaretur. Experimento enim compererat ad erudiendam plebem quantum interesset, Sacras preces, & fidei arcana in cantus simplices redigi, sic ab neophytis cantiones abstulit quibus ante Baptismum assuerant, factumque sensim, ut totus Malabaris, & Piscariæ tractus maritimus, & syluæ Molucenses (quod ipsi qui audierant testantur) nocturnis diurnisque cantibus barbarorum sonarent, virorum, mulierum, puerorum, domi foris, in agris, in nauibus, in piscatione, *Pater, Ave, Credo, Decalogum, mysteria fidei* alacritate mira canentium, non sine pudore salutarum Christianorum veterum ex Europa, quæ *S. Pater* suo quibusque neophytis idiomate, rithmis idoneis dictarat, atque has indiscriminatim vniuersorum bono Xauerij caritas, artes adhibuit.

Perculiares sunt alia magisque insignes, quarum primaria hæc fuit, ut præcipuos conatus verteret, ad subiiciendos Regi regum ethnicos principes, tum quod esset Christo gloriosum vertices coronatos, & mundi Dominos, vltro eius pedibus aduolui; tum quod in regibus regna illorum integra; in dynastis totas crucis imperio, illorum prouincias manciparet. Qua excelitate capacis animi vir sanctus, Maurum Tranancoris; ethnicos duos Zeilani reges; Piscariæ Sarrapas; Saxumæ, Amanguccij, & Bungi reges aggressus est, & Euangelij machinis valide impugnavit; tentauit & Voum, magnum illum Meaci principem quamuis autem extra spem fermè esset, belluinam illam principum tum Maurorum tum ethnicorum licentiam, circumscribere lineis Christiani pudoris, cum domi centum, foris quot immanis libido suafisset, vxores alerent, haud tamen commisit diuina bonitas, serui sui, contentiones aduersus hanc pestem exire cassas atque inutiles, duas enim principis sorores, & Cacilis Arij Moluci Regis duos ex fratre filiolos, baptizauit; & cordatam illam sapientemque Mauram Neachilen, Regum Tidorensis filiam, vxorem

64

Lucubrat.
Xau.

65

Reges Xau.
ad Christum
conuer.

T t

vxorem